

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
جشنواره نماز آبخار رحمت الهی

موضوع مقاله :

آثار دنیوی ، اخروی و معنوی نماز

تهیه کننده :

زهرا ستوده فر (کارشناسی رشته حقوق)

سال ۱۳۸۹

در این مقاله سعی شده است که بطور خلاصه و مفید آنطور که در مجال حوصله می‌گنجد حول محور آثار دنیوی ، اخروی و معنوی نماز در سه بحث اصلی به

بحث و بررسی پردازیم :

فصل اول : نماز چیست ؟

فصل دوم : هدف از نماز چیست ؟ چه نمازی ما را به هدف می‌رساند ؟

فصل سوم : آثار و کاربرد دنیوی ، اخروی و معنوی نماز در زندگی انسان چیست ؟

نتیجه گیری و پیشنهادات

مقدمه

رسیدن به هر مقصد و مقصودی راهی ویژه خود را دارد. آنانکه عشق دنیا در دل داشته و عافیت آنرا می جویند، راه رسیدن به آن را در همه‌ها و شلوغی و سر و صدای و سر و صدای روزمداران می پویند. اما رسیدن به خدا، عشق و نزدیکی به او راه او را بایستی در آرامش جست، پویندگان راه او همه‌ها را رها کرده به زمزمه‌های عاشقانه رو می کنند. از شلوغی‌های دنیاجویان رمیده و دیگران را از اعمال خود کنار نهاده و به اصلاح درون پرداخته و خلوص دل می سازند. نماز عالیتین عبادات آدمی بمنزله روح در جسد انسان است؛ پس همانگونه که روح آدمی قابل شناخت نیست نماز نیز همینطور است و پی بردن به کنه آن در حد توان آدمی نیست. رموزی در آن نهفته که برای ما آشکار نیست ولی فقط در حدی که در ادراک ناقص ما می گنجد کمی کنجکاو می کنیم تا فقط خود را در آئینه نماز بشناسیم.

چرا که بدون تردید سازندگی درونی انسان و اصلاح و تهذیب نفس او در سعادت فردی، اجتماعی، دنیوی و اخروی او نقش بسزایی دارد. از این رو تربیت روحی و اخلاقی انسان در یک کلام « برنامه انسان سازی » برای هر جامعه‌ای، امری به غایت جدی و حیاتی است. تمام نابسامانی‌های موجود که بشریت با آن دست به گریبان است همه ناشی از غفلت آدمی از امر سازندگی روحی و اخلاقی خویش است. نمازها والاترین نور معنوی که سبب روشنایی دلها و آرامش قلبهاست و لازمه حیات سالم انسانی است در انسان سازی بشریت اصلی بست اساسی مهم و غیر قابل انکار است.

فصل اول

مبحث اول نماز چیست ؟

نماز ستون دین و وسیله بندگی و کمال است . نماز روشترین شکل محبت به خداست و میزان وابستگی و تعلق خاطر هر شخصی نسبت به دین مبین اسلام را می توان از میزان علاقه مندی او به نماز شناخت . انسان با خواندن نماز در حقیقت پیوند معنوی با جمال و جلال مطلق ، مس وجودش را با این کیمیا به طلای ناب مبدل می کند . در واقع نماز مثل یک آسانسوری است که می تواند انسان را از اسفل السافلین تا عرش اعلی بالا برد . نماز یک دژ و یک زره پولادین است در مقابل وسوسه های شیطانی که می تواند راه نفوذ شیطان رانده شده را سد کند . نماز راهی را برای ما باز می کند تا در این دنیای وانفسا که به فرموده قرآن مجید « بازیچه ای بیش نیست » رهبری نماید و چراغ راه و مشعل فروزان همه دلدادگان مکتب توحید باشد .

« نماز ارغم انف الشیطان بشی افضل من الصّلاه » چه کرداری بهتر از نماز ، بینی شیطان را به خاک می مالد ^۱ .

آری انسان حکیم کسی است که جان و روح خود را در یک فضای امن قرار دهد . یکی از محکمترین حافظان روح و اعتقاد بشر نماز است . کسی که نماز ندارد ، در امان نیست ، یعنی اخلاق و جان او در جای امنی نیست ، همیشه در تیر رس شیطان قرار دارند . چرا بی نمازان خود را در دژ و حصن قرار نداده اند ؟ شیطان در این راه قسم خورد که همه را فریب دهد .

^۱ - وسائل الشیعه ، ج ۴ ، ص ۲۳۶

شیطان به (خداوند) عرض کرد : « حال که مهلت یافتیم به عزت و جلالت قسم که خلق را گمراه خواهیم کرد بجز بندگان پاک و خالص را »

اگر نه روی دل اندر برابرت دارم من این نماز ، حساب نماز نشمارم ...

مرا غرض ز نماز آن بود که پنهانی حدیث درد فراق تو با تو بگذارم

وگرنه این چه نماز می بود که من با تو نشسته روی به محراب و دل بازارم ؟^۱

در بین عبادات ، چیزی ساده تر از نماز نیست ، نماز غیر از روزه است ، زیرا روزه دار باید حداقل ۱۵ ساعت چیزی نخورد و نیاشامد . نماز به دشواری زکات و خمس نیست ، چون باید از مالت ببخشی حج ، امر به معروف و نهی از منکر نیست و چون در این جا احتمال خطر و زحمت بسیار می طلبد . نماز به سختی جنگ و جهاد و مبارزه نیست چون اینجا باید جان و جسم در معرض خطر قرار بگیرد .

تکرار نماز مانند تنفس است در هوای بهاری و لطیف از تنفس لذت می برد . هرچه بیش تر نفس می کشد شاداب تر شده و انبساط خاطر بیشتری پیدا می کند و هیچگاه هم خسته نمی شود زیرا همواره آنچه نصیبت می شود تازگی و شادابی است .

نماز تنفس روح است همانگونه که اگر انسان نفس نکشد زندگی جسمانی اش مختل شده و حیات ظاهری اش ختم می گردد . تکرار نماز همه مایه حیات درونی است . روح انسان بی نماز از دیدگاه قرآن نه تنها خسته می شود بلکه می میرد .

نماز روح بخش آدمیان است و درباره آثار نماز همین بس که به حدیث از امام باقر (ع) بسنده کنیم : به خدا قسم خدا از مردم جز دو خصلت و خوبی نخواسته :

۱- به نعمتها اعتراف کنند که برایشان می افزاید

۲- به گناهان اقرار نمایند که آنها را از آنان می آمرزد

^۱ - مولوی

مبحث دوم : چرا نماز را در ۵ وقت ادا می کنیم ؟

حضرت آدم وقتی از شجره نهی شده تناول کرد و از بهشت رانده شد سیاهی وحشتناکی که از سر تا قدمش او را فرا گرفت و به این دلیل محزون و غصه دار شد و دائم گریه می کرد : روزی جبرئیل بر او نازل شد و گفت : ای آدم چرا گریه می کنی ؟ در این هنگام جبرئیل گفت : « ای آدم الان وقت نماز اول است برخیز و نماز بخوان » آن حضرت برخاست و نماز خواند ، سیاهی گردنش برطرف شد .

مجدداً جبرئیل نازل شد و گفت : ای آدم ! الان وقت نماز دوم است برخیز و بخوان آن حضرت برخاست و نماز خواند ، سیاهی تا نافش برطرف شد

جبرئیل ندای نماز سوم را داد و آدم نماز گذارد و سیاهی تا زانوهایش برطرف شد جبرئیل ندای نماز چهارم را داد و آدم نماز گذارد و سیاهی تا قدمش پائین آمد

جبرئیل ندای نماز پنجم را دارد ، حضرت آدم برخاست و نماز پنجم را خواند ، آن سیاهی خطرناک که او را رنج می داد از تمام بدنش بیرون رفت و بدنش مانند اول سفید و نورانی شد .

در این هنگام جبرئیل به حضرت آدم گفت :

ای آدم ! مثل اولاد تو در این نمازهای ۵ گانه مثل توست . اگر آنان مانند تو این پنج نماز را در پنج وقت مخصوص بجا آورند از تمام گناهان بیرون می آیند ، دل و پرونده آنان که بر اثر گناه سیاه شده است باز سفید می شود .^۱

^۱ - من لایحضره الفقیه ، ص ۵۷

فصل دوم - مبحث اول

هدف از نماز چیست و چه نمازی ما را به هدف می‌رساند؟

عن النبی (ص) قال : لاصلاه لمن لم یطع الصلاه وطاعه الصلاه أن تنهی عن الفحشاء و المنکر و نهی ذلك أن الصلاه إذا كانت ناهیه عن المعاصی فمن أقامها ثم لم ینته عن المعاصی فمن أقامها ثم لم ینته عن المعاصی لم تکن صلاته بالصته الّتی وصفها الله بها فان تاب من بعد ذلك و ترک المعاصی فقد تبین أن صلاه كانت نافع له و ناهيته ، و ان لم ینته الا بعد زمان .^۱

رسول خدا فرمودند : کسی که از نماز پیروی و اطاعت نکند نمازش قبول نیست ، و پیروی از نماز این است که از فساد و فحشا پرهیزد یعنی نماز از فساد و فحاشی نهی می‌کند ولی نمازگذار متنبه نمی‌شود ، دست از گناه برنداشته و همچنان به رفتار و کرداری که قبل از نماز داشته ادامه می‌دهد . پس نماز او با اوصاف و احوالی که خداوند برای نماز توصیف نموده (همانا نماز بازدارنده از فحشاء و منکر است) صورت نگرفته . بنابراین اگر بعد از اقامه نماز ، از اعمال زشت خود توبه کرد و برای همیشه آن گناه را ترک نمود ، همانا آشکار است که نمازش به حال او سود بخشیده و او را از گناه و کارهای زشت و ناپسند بازداشته است . و این تنبیه و ترک گناه اگر خیلی سریع و بالفور نباشد ، شاید در مرور زمان تحقق یابد .

نماز آثار و فواید متعدد و کاربردهای زیادی در امور زندگی انسان دارد که یکی از آثار نماز بازدارنگی از فساد و فحشا است . نماز وسیله ارتباط با معبود است تا از او یاری بخواهیم در ترک گناه و نجات از مهلکه ضلالت ، و رسیدن به صراط مستقیم برای

^۱ - سوره قمر ، آیه ۵۴ ، ۵۵

اینکه ما بدانیم هدفمان از نماز چیست باید بدانیم که با نماز به چه می خواهیم برسیم .
کمال حقیقی انسان همان هدف است یعنی به فعلیت رسیدن استعدادهای بالقوه تا
رسیدن به کمال نوعی و حقیقی .

کمال نهایی انسان مربوط به روح او بوده ، جنبه جسمانی ندارد . زیرا حقیقت انسان
روح اوست و تکامل او در گرو تکامل روح اوست نه تکامل جسمانی وی . حال برای
رسیدن به سؤال اول هدف از نماز چیست باید به سؤال دیگری جواب دهیم .

سؤال تکامل روحی چیست ؟

مقصد نهایی حیات انسان آنچنان که از آیات قرآنی دریافت می شود مقام و مرتبتی
است که بدان « نزد خدا » می گوئیم . یعنی انسان در نقطه نهایی سیر استکمالی
خویش به جایگاهی می رسد که آنجا ، نزد خدا و جوار رحمت اوست .

ان المتقین فی جنات و نهر فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر^۱

رسیدن به این کمال جز در سایه پرستش خدا حاصل نمی شود « و ان اعبدونی هذا
صراط مستقیم »^۲

یعنی قرب به خدا که اولین مرتبه قرب به خدا پیدایش ایمان به خداست . حضرت
سیدالشهداء (ع) در دعای عرفه می فرماید :

ماذا وجد من فقدک و مالذی فقد من وجدک : چه یافت آنکس که تراکم کرد و چه
گم کرد آنکس که ترا یافت ؟ عبادت و بندگی خدا یکی از مراحل تکامل روحی و

^۱ - سوره قمر ، آیه ۵۴ ، ۵۵

^۲ - سوره بقره ، آیه ۶۱

پیشرفت در عوالم قرب الهی هستند در حدیث قدسی به نقل از رسول اکرم (ص) آمده است :

محبوبترین چیزی که بنده می تواند به وسیله آن به من نزدیک شود واجبات است . بعد از انجام واجبات ، بنده اندک اندک به وسیله نوافل به من نزدیک می شود . عبادت خالص نیز عبادتی است که تنها برای خدا و برای رسیدن به خشنودی او صرت گیرد و جز ذات اقدس الهی هدف دیگری در میان نباشد . تا آنجا که تزکیه و تهذیب ، حبّ خدا در دل او مستقر شده و تمام توجه او به سوی درگاه الهی معطوف می شود . نماز نیز وسیله است برای رسیدن به هدف یعنی قرب الهی

مبحث دوم – حال چه نمازی ما را به این هدف می رساند ؟

روح عبادت و بندگی چیزی جز این نیست که انسان خود را به مملوکیّت خدا درآورد و خویش را تسلیم حق سازد . ولی هر عمل عبادی نیاز به قصد دارد یعنی خلوص عمل و رها شدن از معبودهای ظاهری و باطنی نماز همان عمل عبادی است که وسیله تقرب انسان به خداست و چرا نماز ما را به این هدف والا می رساند ؟ برای پاسخ به این سؤال باید بدانیم که چرا یاد خدا اهمیت دارد ؟ زیرا توجه به خدا و اشتغال به یاد اوست که روح همه طاعات و عبادات و ارزشهای اخلاقی را تشکیل می دهد همچنان که همه رذایل اخلاقی و معایب روحی و امراض نفسانی ناشی از غفلت یاد خداست .

یاد خدا یا ذکر دو قسم است که یا قلبی است یا قولی و لسانی ولی بایستی با نوعی تضرّع و خیفه همراه باشد . یعنی خشوع و خضوع همراه با ترس یا همان خوف و رجاء .

یاد خدا در واقع اتصال قلبی انسان به درگاه الهی است که سبب آرامش قلبی و قدرت روحی می شود آنچه‌ان که خداوند در قرآن می فرماید الا بذكر الله تطمئن القلوب^۱ هان! تنها با یاد خدا دلها آرام می گیرند.

بنابراین نماز همان را اتصال قلبی با معبود اگر با خلوص نیت باشد ما را به هدفمان یعنی تقرب به خدا دوری از تمامی منکرات و گناهان و وارستگی از دنیای مادی بواسطه نورانیت و بصیرت در دل می رساند آنچه‌ان که لذت عبادت و حلاوت یاد خدا آنها را به سمتی می رساند که از لذتهای دیگر بی نیاز شده و فقط به معبود حقیقی خویش می اندیشند.

^۱ - سوره رعد، ۲۸

فصل سوم - آثار دنیوی ، اخروی و معنوی نماز چیست ؟

عقل وسیله ای است که انسان بواسطه آن خدای بزرگ را پرستش نموده و بهشت را نصیب خود می کند . از منظر قرآن کریم کسی که در مقابل تمام هستی و نظام آفرینش تواضع ، فروتنی ، شنوایی و ادب ندارد سفیه (نادان) است . عقل سازنده بهشت و انسان بهشتی عاقل است . انسان بی نماز سفیه است و جهنمی .

فی جنات يتساءلون عن المجرمین - ماسئلكم فی سقر ؟ قالوا ، لم نک من المصلین بهشتی ها در باغهای بهشتی خطاب به جهنمیان می پرسند : چه چیز شما را به دوزخ وارد ساخت ؟ جهنمی ها می گویند : ما از نمازگزاران نبودیم .^۱

در امور دنیوی همین بس اشاره شود که مشکلات مادی دنیوی ، حل مشکلات فردی ، روحی ، روانی ، اجتماعی - در علاج امراض روحی و روانی ، دور ماندن از وسواس شیطان ، برآورده شدن حاجات مهمه ، ...

در امور معنوی و اخروی ؛ اثر آن در حال جان سپردن و راحت از دنیا رفتن - ورود به قبر و خانه جدید - در شب اول قبر و فشار قبر - در قیامت و روز رستاخیز که خلائق زنده می شوند و هر یک به خودش مشغول است ؟

شرف و مزیت نماز بر سایر عبادات همین بس که خدا در ۱۰۲ جای قرآن ذکر کرده و آن را ۱۳ نام نهاده است . (استغفار با قیامت - تکبیر - تسبیح - جلوه - حمد - حسات - ذکر - رکوع - سجود - قنوت)^۲ .

نماز یک تکلیف معمولی نیست بلکه یک نیاز برای شکفتن و جوانه زدن و بالندگی است . کارهای خدا همه نیکوست و فاضل . اما نماز از همه فاضل تر و بهتر است زیرا همه طاعتها در نماز جمع شده است . هم ذکر است و هم فکر هم حفظ و هم تحلیل ، هم تسبیح و هم قرائت^۳

۱ - سوره مدثر - ۴۱

۲ - کشف الاسرار - ص ۲۱۷

۳ - احمد جام - سراج السائرین - ص ۷۲

نتیجه گیری

نماز حق خداست . کسی که حق خدا را بجا نیاورد و آنرا سبک بشمارد یا ضایع کند انسان قابل اعتماد نیست زیرا کسی که حق خدا را ضایع می کند حق انسانها را نیز ادا نخواهد کرد و راه خلاف برای بی نماز باز است . حضرت علی (ع) در نامه خود به محمد بن ابی بکر می فرماید : بدان که همه چیز تابع نماز اوست و بدان ، هر کس که نماز را ضایع گرداند دیگر کارها را بیشتر ضایع می کند وسیله ای است از خدا برای رسیدن به خدا و قرب الهی و جدایی از وارستگی های دنیوی و مادی که نتیجه ای جز فنا و نابودی است . ضمن يعمل مثقال ذره خیراً یره و من يعمل مثقال ذره شراً یره^۱ نماز همان کارخانه انسان سازی است که در سعادت فردی ، اجتماعی ، دنیوی و اخروی او نقش بسزایی دارد بطوری که اگر انسان تمامی علوم را تحصیل کند و کلیه نیروهای طبیعت را به تسخیر خویش درآورد ، اما از تسخیر درون و تسلط بر نفس خود ناتوان باشد از رسیدن به سعادت و نیل به کمال باز خواهد ماند . با وجود این ، نگاه به اوضاع جوامع بشری نشان می دهد آنچه ، قبل از همه به دست فراموشی سپرده شد تربیت اخلاقی و معنوی انسان است و تمامی نابسامانیهای موجود در سطح جهانی و انواع گرفتاری هایی که امروزه بشریت با آن دست به گریبان است همه ناشی از غفلت انسان از امر « تربیت » و سازندگی روحی و اخلاقی خویش است . نماز وسیله کمال و جدایی از انحطاط اخلاقی و رسیدن به ملکوت .

^۱ - سورا الزلزله - ۸-۷

پیشنهادات

با توجه به وضع موجود جوامع اسلامی و با توجه به اهمیت و ضرورت و تسریع گسترش و تعمیق تعلیمات اخلاقی در میان قشرهای مختلف به احیای ارزشهای اصیل اخلاقی و بازگشت به اصول فراموش شده اسلامی، شرط لازم در حاکمیت بخشیدن به اسلام در جامعه و جوامع اسلامی است ولی نه فقط از راه قانونگذاری زیرا حکومت اسلامی بر دوش فرد فرد مسلمانان است و فقط رعایت حریم قانونی بدون توجه به دستورات فردی و اجتماعی اخلاقی اسلام کار بجایی نمی برد.

اسلام به عنوان یک دین الهی راه رسم کامل و جامعی برای انسان در جهات و ابعاد گوناگون دارد. اسلام تنها مشتی قوانین نیست تا با سختگیری های افراطی نه تنها افراد را جذب بلکه دفع نیز می شوند در حالی که اسلام یک روش عملی برای زندگی فردی اجتماعی، مادی و معنوی انسان است و در تمام زمینه ها الگوهای لازم را در اختیار او قرار می دهد. تعیین الگوهای مناسب رفتاری - پوششی و فرهنگ سازی و تبلیغ الگوهای اسلامی در جامعه راهی برای احیاء ارزشهای اسلامی است. (برالی مثال تبلیغ الگوی پوششی مناسب و اسلامی در مدارس، دانشگاهها و ...) زیرا رسیدن به رشد اخلاقی و معنوی نیاز به سازندگی اخلاقی و معنوی نیاز به سازندگی اخلاقی و معنوی است یعنی چیز ملموسی که قابل درک در ابتدای امر با چشم باشد فیزیکی باشد تا مردم ببینند و اندک اندک یاد بگیرند و رواج دهند به امید همان روز

نماز رازی است میان خدا و بنده **امروز نیاز است و فردا ناز**

امروز رنج است و فردا گنج **امروز باری گران و فردا روح و ریحان**

امروز رکوع و سجود **فردا وجود و شهود**

در پایان از تمامی مسئولان جشنواره سپاسگذارم هم به جهت وجود فراخوان عمومی برای همه قشرهای جامعه و هم بجهت توجه به پیشنهادات ارائه شده توسط شرکت کنندگان در جهت بالابردن سطح فرهنگ عمومی جامعه اسلامی.

منابع

- ۱- قرآن
- ۲- سادات - محمد علی - اخلاق اسلامی - ص ۲۶
- ۳- جام احمد - سراج السائرين - ص ۷۲
- ۴- عطایی اصفهانی - محمد - کاربردهای نماز - ص ۲۰
- ۵- حر عاملی - محمد بن حسن - وسائل الشیعه - ج ۴ - ص ۲۳۶
- ۶- کشف الاسرار - ص ۲۱۷
- ۷- مجله داخلی یاوران نماز شهرستان بابل - شماره ۱۳ - ۱۳۸۶
- ۸- ماهنامه ویژه قرآن و عترت - شماره ۱۳ - ۱۳۸۶